

KARTA DUŻEJ RODZINY

WSPÓŁPRACA SAMORZĄDÓW

Warszawa, styczeń 2014 r.

Opracowanie: Dorota Głogosz

W opracowaniu wykorzystano informacje dostępne na stronach internetowych samorządów terytorialnych realizujących program Karta Dużej Rodziny.

WYDAWCA:

Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej
ul. Wiejska 10, 00-902 Warszawa
tel. (22) 695-29-00, fax: (22) 695-22-38

DRUK, OPRAWA:

Centrum Obsługi KPRP
Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej
ul. Wiejska 10, 00-902 Warszawa

ISBN 978-83-937318-6-2

Warszawa 2014

*Działania na rzecz rodzin, inicjowane i realizowane przez samorządy terytorialne, to jeden z filarów ogłoszonego w maju 2013 r. Programu Polityki Rodzinnej Prezydenta RP. Wśród 44 priorytetów tegoż Programu znajduje się m.in. postulat **wspierania rodzin na poziomie lokalnym**. Działania samorządów w tym zakresie są warunkiem koniecznym dla kształtowania w całym kraju klimatu przyjaznego rodzinie, a to z kolei jest niezbędne dla pomyślnej realizacji prezydenckiego programu.*

Od ponad roku obserwujemy w Polsce niezwykle dynamiczny rozwój inicjatyw, których rezultatem jest wdrażanie samorządowych Kart Dużej Rodziny (KDR). O ile na początku 2013 r. ten właśnie instrument lokalnej polityki rodzinnej wprowadziło na swoim obszarze niewiele ponad 40 gmin i powiatów, to obecnie, czyli w listopadzie 2013 r., mamy już uchwalonych około 100 takich programów.

Cieszy fakt, że poza rozwojem ilościowym tego zjawiska widoczne są – chociaż wciąż nieśmiało – zmiany jakościowe. Oprócz kart samorządów gminnych, funkcjonują też dwie karty powiatowe (tarnowska i wołomińska) oraz – na razie – jedna karta wojewódzka (łódzka), ale na finiszu są już prace związane z wprowadzeniem takiego programu w innych regionach, a w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej dobiegają końca przygotowania do wprowadzenia na początku 2014 r. Karty Ogólnopolskiej.

Czy 100 samorządów, które uchwałyły swoją kartę to dużo? W Polsce jest blisko 2500 gmin, 380 powiatów i 16 województw. W przypadku zdecydowanej większości samorządów karta jest dopiero w sferze planów. Część lokalnych społeczności wciąż jest w tym procesie nieobecna.

Korzystając z doświadczeń samorządów, które zakończyły już, z sukcesem, etap wdrażania tego instrumentu polityki rodzinnej na swoim terenie, przedstawiamy tym, które dopiero przysmyrzają się do takich rozwiązań, kilka informacji i porad porządkujących tok prac niezbędnych aby – krok po kroku – wdrożyć samorządową Kartę Dużej Rodziny.

Z satysfakcją obserwujemy samorządy, które podejmują próby konsolidowania sił – wspólnie realizują programy wspierania rodzin, wzbogacając wzajemnie ofertę beneficjów do których uprawnia karta. Ten kierunek działania wymaga – naszym zdaniem – znacznego wzmocnienia, bo daje szansę działania także gminom czy powiatom o niewielkim własnym potencjale. Mamy nadzieję, że dzięki informacjom zawartym w niniejszym opracowaniu uda nam się zmniejszyć barierę braku wiedzy, która ogranicza te inicjatywy, ale też zniwelować barierę obaw i pesymizmu.

Karta Dużej Rodziny? To można zrobić. To warto zrobić. To się opłaca – nam wszystkim.

Spróbujmy wspólnie, krok po kroku, prześledzić proces tworzenia, a następnie uchwalania i realizacji przez samorządy programu Karty Dużej Rodziny.

SPIS TREŚCI

KROK PIERWSZY:	
PO CO? DLACZEGO?	
PYTANIE O CEL I KORZYŚCI	5
KROK DRUGI:	
JAKIM POTENCJAŁEM DYSPONUJEMY?	
JAK MOŻEMY GO ZWIĘKSZYĆ?	6
KROK TRZECI:	
ILE JEST RODZIN, KTÓRYM CHCEMY POMÓC	
I JAK POZNAĆ ICH POTRZEBY?	10
KROK CZWARTY:	
KOMU, CO I KIEDY PRZYSŁUGUJE?	
JAK ZDEFINIOWAĆ OFERTĘ DLA RODZIN?	12
KROK PIĄTY:	
NA ILE NAS STAĆ?	
OCENA FINANSOWYCH MOŻLIWOŚCI REALIZACJI KARTY	14
KROK SZÓSTY:	
JAK WPROWADZIĆ KARTĘ DUŻEJ RODZINY?	
KOLEJNE DZIAŁANIA I USYTUOWANIE ICH W RAMACH PRAWNYCH	16
KROK SIÓDMY:	
REALIZACJA PROGRAMU	18
JAK WPROWADZIĆ KARTĘ DUŻEJ RODZINY?	20

KROK PIERWSZY: PO CO? DLACZEGO? PYTANIE O CEL I KORZYŚCI

Rozważania o wprowadzeniu samorządowej Karty Dużej Rodziny (KDR) warto rozpocząć od dokładnego przemyślenia celu, w jakim chcemy to zrobić. Najpierw zastanówmy się **dla czego zamierzamy podjąć takie działania, co chcemy osiągnąć**. Określenie naszego celu (lub kilku różnych celów) jest potrzebne do dalszych działań, czyli dla wyznaczenia co i jak będziemy robić (co oferujemy rodzinom), ale też – po pewnym okresie funkcjonowania Karty – do oceny rezultatów, jakie osiągnęliśmy, czyli do monitoringu i wprowadzenia ewentualnych zmian.

W dotychczas wprowadzonych Kartach, jako cel ich zastosowania, wskazywane są zarówno korzyści dla rodzin wielodzietnych, jak i korzyści dla całej społeczności lokalnej. Zwykle więc tu pojawiają się cele związane z potrzebami rodzin, na rzecz których chcemy działać, ale i potrzebami samorządu, lokalnych władz, lokalnych społeczności czy nawet całego społeczeństwa (kraju).

PRZYKŁADOWE CELE

(korzyści), jakie można osiągnąć stosując rozwiązania Karty:

■ CELE PROMOCYJNE (WIZERUNKOWE):

- wyrażenie uznania dla rodziców z rodzin wielodzietnych za trud wychowania dzieci; poprawienie ich wizerunku; podniesienie ich prestiżu; podkreślenie ich znaczenia i dostrzeżenie ich problemów (np. ograniczonych możliwości korzystania z lokalnych usług);
- podniesienie prestiżu władz samorządowych, jako przywódców lokalnej społeczności, dbających o rodziny i zaspokojenie ich potrzeb (wizerunek gminy czy miasta przyjaznych rodzinie).

■ CEL DEMOGRAFICZNY:

zachęcenie potencjalnych rodziców, mieszkających na terenie obowiązywania karty, do posiadania kolejnych dzieci;

■ CEL FINANSOWY:

zachęcenie rodzin wielodzietnych lub planujących większą liczbę dzieci do osiedlania się na danym terenie – więcej mieszkańców to większe wpływy z podatków do lokalnego budżetu.

■ CELE EKONOMICZNE:

- zwiększenie popytu na lokalne usługi i dobra – dzięki ulgowym warunkom korzystania z nich przyznanych dużym rodzinom; w ten sposób można dążyć do poprawy kondycji lokalnych przedsiębiorców włączonych do programu KDR;
- ograniczenie wydatków rodzin wielodzietnych, tym bardziej, że część z nich jest uboga.

■ CELE OGÓLNOSPÓŁECZNE:

umożliwienie integracji dużych rodzin ze społecznością lokalną (dajemy im szansę np. udziału w inicjatywach kulturalnych czy sportowych), integracji środowiska zrzeszającego rodziny wielodzietne, jak i wzmocnienie więzi wewnątrz tych rodzin (np. przez umożliwienie wszystkim ich członkom wspólnego spędzania czasu na rekreacji czy uprawianiu sportu).

Wymienione cele wzajemnie się dopełniają i wzmacniają. Na każdym szczeblu samorządu powinny one być odzwierciedleniem ustawowych zadań gminy (art. 7 ustawy o samorządzie gminnym), powiatu (art. 4 ustawy o samorządzie powiatowym) lub województwa (art. 14 ustawy o samorządzie województwa).

Zwróćmy też uwagę, aby cele, które wybierzemy jako uzasadnienie wprowadzenia Karty, były zgodne z przyjętymi wcześniej przez samorząd strategiami społecznymi, lokalnymi programami rozwoju społecznego czy programami wspierania rodzin (np. programami wyrównywania szans, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu czy strategią rozwoju w zakresie polityki społecznej). Dzięki temu będziemy mogli uzasadnić wykorzystanie części środków przeznaczonych na realizację tych właśnie strategii czy programów na sfinansowanie Karty Dużej Rodziny.

Można też, jak robi to dotychczas większość samorządów, **przygotować nowy, specjalny program, bezpośrednio związany z realizacją Karty Dużej Rodziny**, zapisać w nim przyjęte cele i przeznaczyć na jego realizację odrębny budżet (dlatego też o Karcie Dużej Rodziny często mówi się jako o programie).

KROK DRUGI: JAKIM POTENCJAŁEM DYSPONUJEMY? JAK MOŻEMY GO ZWIĘKSZYĆ?

Do przygotowania programu wsparcia rodzin poprzez KDR konieczna jest **ewidencja zasobów, jakimi dysponuje samorząd i określenie, jakiego wsparcia mogą one udzielić** posiadaczom Karty.

Na początku można zaproponować nawet niewiele – tyle, na ile pozwalają aktualne, czasem bardzo skromne możliwości samorządu. Ale jednocześnie na każdym polu działania, przy każdej okazji, należy kształtować klimat przyjazny rodzinom; przypominać cele, jakim Karta służy i nagłaśniać korzyści, jakie może przynieść.

Nawet małe, niezamożne gminy, które w pierwszym kroku proponują w ramach Karty np. tylko niewielkie ulgi w opłatach za korzystanie z usług 2–3 samorządowych jednostek organizacyjnych, jeśli zadbają o promocję swoich działań i będą budować atmosferę sprzyjającą rodzinom, mają szansę **pozyskania partnerów programu**, także spoza instytucji samorządowych, którzy wzbogacą ofertę zawartą w Karcie.

NIE MA TAKICH SAMORZĄDÓW, KTÓRE
NIE MOGŁYBY NIC ZAOFEROWAĆ
SWOIM MIESZKAŃCOM.
WARUNKIEM SUKCESU JEST
WSPÓŁPRACA.

Ustalenia, czy i w jaki sposób samorządowe obiekty sportowe, kulturalne czy edukacyjne przystąpią do programu KDR, powinny być podejmowane w porozumieniu z osobami, które nimi bezpośrednio kierują. Zmiany zasad korzystania z ich oferty – czyli ulgi lub zwolnienia z opłat dla dużych rodzin – wpływają na wielkość ich przychodów. Taka decyzja wymaga wstępnego oszacowania skutków ekonomicznych udziału w programie KDR dla danej instytucji.

Nie zawsze więc istnienie w gminie, powiecie czy województwie określonej instytucji samorządowej oznacza wprost możliwość włączenia jej oferty do Karty. Taka decyzja wymaga wyważonych argumentów na rzecz kosztów i korzyści zarówno społecznych, jak i ekonomicznych oraz wypracowania mechanizmu zmian w zasadach ich finansowania przez samorząd.

Jak samorzady mogą zwiększyć możliwości wspierania dużych rodzin?

Warto zauważyć, że Karta Dużej Rodziny to rozwiązanie, w którym doskonale **sprawdza się:**

■ WSPÓŁPRACA MIĘDZY SAMORZĄDAMI

■ WSPÓŁPRACA SAMORZĄDU Z SEKTOREM PRYWATNYM.

WSPÓŁPRACA MIĘDZY SAMORZĄDAMI jest rozwiązaniem przewidzianym w ustawach określających ich kompetencje. Ustawy te dają możliwość „*wykonywania zadań publicznych w drodze współdziałania między jednostkami samorządu terytorialnego*”. Mogą one sobie „*wzajemnie bądź innym jednostkom samorządu terytorialnego udzielać pomocy, w tym pomocy finansowej*”.

Zanim więc napiszemy swój własny program, warto sprawdzić, czy np. w sąsiedniej gminie (ale i w powiecie czy w województwie) nie wdrożono już analogicznego rozwiązania, albo czy nie są tam aktualnie prowadzone przygotowania do wprowadzenia Karty. Zwłaszcza, gdy sami mamy do zaoferowania dużym rodzinom raczej niewiele, może warto połączyć siły.

Przykładem **współpracy między samorządami tego samego szczebla** może być program Rodzina 3+, gdy jedna Karta obowiązuje – na mocy porozumienia zawartego między władzami samorządowymi – w trzech sąsiadujących gminach województwa podkarpackiego: Boguchwała, Głogów Małopolski i Trzebownisko.

Możliwa jest też – dla wzbogacenia oferty kierowanej do rodzin – **współpraca między samorządami różnych szczebli**. Dotychczas funkcjonują w naszym kraju dwa rodzaje takiej współpracy: między urzędami gmin i powiatu, na terenie którego są one położone (**Karta Powiatowa**) oraz między urzędami gmin i województwa (**Karta Wojewódzka**).

Dotychczas tylko dwa powiaty w Polsce podjęły staranie o pozyskanie partnerów wspierania rodzin wielodzietnych na swoim terenie przez współpracę z samorządami gmin: wołomiński i tarnowski. Każdy z nich jednak przyjął nieco inną strategię.

Zobacz, jak zrobili to inni: Program Rodzina 3+ realizowany w mieście Trzebownisko, uwzględniający zasady współpracy z gminami-partnerami programu, dostępny jest na stronie internetowej http://bip.ires.pl/gfx/trzebownisko/files/pdf/inne/porozumienie_rodzina_3_plus.pdf

1. Samorząd powiatowy w Tarnowie oferuje określony pakiet beneficjów dla rodzin wielodzietnych mieszkających na terenie całego powiatu, oferując im Kartę Powiatową uprawniającą do szeregu ulg i zwolnień od opłat za usługi instytucji, które są jego jednostkami budżetowymi, oraz do preferencyjnych warunków korzystania z oferty pozyskanych do programu prywatnych firm i instytucji. Gminy z terenu powiatu tarnowskiego mogą tę ofertę uzupełnić o własne beneficja, dostępne tylko dla mieszkańców danej gminy w jej własnych jednostkach budżetowych lub w instytucjach na terenie innych gmin, w których wykupiły one uprawnienia dla rodzin z własnego terenu (refinansują ich koszty).

Zobacz, jak zrobili to inni: katalog ulg i zwolnień *Karty Dużej Rodziny 3+* w powiecie tarnowskim dostępny jest w zakładce tematycznej na stronie internetowej <http://www.powiat.okay.pl>

Nawet jeśli oferta gminy jest bardzo skromna, to uzupełniona ofertą Karty Powiatowej może być już znacznym wsparciem dla rodzin.

Przy tak skonstruowanej Karcie część kosztów pokrywa więc samorząd powiatowy, a część samorządy gminne.

Opierając się na takim właśnie mechanizmie, przygotowano zasady działania pierwszej w naszym kraju Wojewódzkiej Karty Rodzin Wielodzietnych w województwie łódzkim. Zakłada ona realizowanie na terenie całego regionu uprawnień dla rodzin wielodzietnych w określonych obiektach stanowiących jednostki budżetowe tego województwa. Gminy, które mają własne Karty, oferują dodatkowo swoim mieszkańcom uprawnienia we własnych instytucjach. Tym samym w woj. łódzkim działania gmin zostały wzbogacone ofertą Karty Wojewódzkiej.

Zobacz, jak zrobili to inni: informacje nt. Wojewódzkiej Karty Dużej Rodziny dostępne są w zakładce tematycznej na stronie internetowej <http://www.rcpslodz.pl>

2. Samorząd powiatu wołomińskiego opracował Program Powiatowej Karty Dużej Rodziny *Takrodzina.pl*. Współpracę z samorządami lokalnymi na swoim terenie oparł on na udzieleniu – zgodnie z ustawą o samorządzie powiatowym – pomocy finansowej dla gmin i miast na dofinansowanie zadań realizowanych w zakresie polityki prorodzinnej, które wynikają z realizacji wymienionego programu. Wraz z zadaniami, starostwo powiatowe przekazuje gminom stosowne środki finansujące zaangażowanie w programie gminnych jednostek budżetowych. Posiadacze Powiatowej Karty Rodziny mogą korzystać z ulg i zniżek oferowanych im przez własną gminę oraz z niektórych ulg i zniżek oferowanych przez inne gminy z terenu powiatu, które przystąpiły do programu.

Ten rodzaj współpracy samorządowej w większym zakresie obciąża finansowo samorząd powiatowy. Mechanizm „zlecenia i dotowania” zadań własnych wydaje się jednak szczególnie uzasadniony przy znacznie ograniczonych za-

Zobacz, jak zrobili to inni: informacje nt. *Programu Polityki Prorodzinnej* w powiecie wołomińskim dostępne są na stronie internetowej <http://www.takrodzina.pl/>

sobach finansowych samorządów gminnych. Nawet ubogie gminy mogą realizować Kartę na swoim terenie.

PARTNERZY PROGRAMU Z SEKTORA PRYWATNEGO

Karta Dużej Rodziny może stać się jeszcze bardziej atrakcyjnym dla rodzin rozwiązaniem, jeśli oprócz współpracy z samorządami zachęcimy do **uczestnictwa w programie partnerów z sektora prywatnego**. Na tym etapie widzimy rezultaty wcześniejszych działań samorządu na rzecz budowania klimatu przyjaznego rodzinie. Jeśli je prowadziliśmy, jeśli podkreślaliśmy wartość i rolę rodziny, a zwłaszcza rodziny dużej, wielodzietnej, tym łatwiej teraz będzie prowadzić rozmowy z potencjalnymi partnerami programu. Karta będzie bowiem postrzegana jako kontynuacja stabilnej, przemyślanej, konsekwentnie realizowanej przez samorząd polityki rodzinnej, a nie jako działanie doraźne czy jako panująca wśród samorządów „moda”, obliczona na szybki efekt medialny.

Starania o przyłączenie do Karty oferty podmiotów komercyjnych warto podjąć już na etapie przygotowywania założeń programu, przed jego sformalizowaniem w postaci gotowych dokumentów (programu, uchwały i uzupełniających ją zarządzeń). Powinniśmy je prowadzić równoległe z całym cyklem podejmowanych działań organizujących wdrożenie KDR i nie zaprzestawać w chwili wprowadzenia Karty w życie. **Program powinien być cały czas otwarty dla potencjalnych partnerów**, którzy na każdym etapie mogą zgłosić się i podpisać porozumienie o przystąpieniu do programu.

Niektóre gminy pozyskały dla swoich działań nawet kilkadziesiąt podmiotów prywatnych, które uzupełniają zarówno zakres wsparcia, jak i dodają takie jego formy, jakich instytucje samorządowe nie są w stanie – z uwagi na zakres ustawowo przypisanych im zadań – zaoferować rodzinom.

Ich oferta może być bardzo urozmaicona, ale często też jest bliższa codziennym potrzebom rodzin wielodzietnych niż to, co możemy zaproponować im w sektorze pozarządowym. Czasem bowiem bardziej oczekiwanym rozwiązaniem może okazać się zniżka w lokalnym sklepie na zakup artykułów spożywczych czy papierniczych (bo te wydatki to stałe, realne obciążenie w ich budżecie) niż zniżka na bilety na samorządowy basen, gdyż wydatki na te bilety w niektórych rodzinach pojawiają się sporadycznie, a w części dużych rodzin w ogóle nie występują. Nie znaczy to jednak absolutnie, że ułatwienie – przez preferencje w odpłatności za bilety – wstępu na basen jest nietrafioną formą wsparcia. W programie Karty istotna jest bowiem także zasada wyrównywania szans. Ważne jest, aby duże rodziny miały szansę samodzielnego dokonywania wyboru o korzystaniu z tego – przykładowego – obiektu. Karta zwiększy możliwość decydowania o tym czy chcą, czy też nie chcą z oferty korzystać (czyli szansę wyboru, o którym decydują potrzeby), a nie o tym czy je stać na taki wydatek, czy też nie stać (wyboru ze względu na możliwości finansowe, zwykle istotnie ograniczone)

Wydaje się, że warto też przed zaakceptowaniem udziału partnera w programie dowiedzieć się czegoś więcej na jego temat. Nieuczciwa firma, mająca złą opinię w środowisku, może spowodować w naszych działaniach więcej strat niż korzyści.

Generalnie jednak powinniśmy na partnerów Karty patrzeć pozytywnie: pod kątem ich zaangażowania w program. Spróbujmy też docenić najlepszych. Może warto więc okresowo oceniać (np. przez badanie opinii wśród rodzin-użytkowników Karty) rezultaty ich udziału w programie, jakość świadczonych usług, postawę itd. A może warto też, aby ko-

lejnym krokiem w tym partnerstwie było nagradzanie – choćby symboliczne – najlepszych partnerów Karty (np. przez nadanie im prawa do nazwy „Firma przyjazna rodzinie“)?

Tak więc potencjał, jaki samorząd może wykorzystać, aby realizować założenia Karty Dużej Rodziny, nie zawsze musi być oparty wyłącznie na własnych, lokalnych zasobach. Przy dobrze zorganizowanej współpracy, zarówno z innymi samorządami, jak i z podmiotami prywatnymi, możliwe jest znaczne zwiększenie zasobów, które można będzie zaoferować rodzinom.

KROK TRZECI: ILE JEST RODZIN, KTÓRYM CHCEMY POMÓC I JAK POZNAĆ ICH POTRZEBY?

Karta Dużej Rodziny (bez względu na dokładną nazwę, jakiej samorządy używają, aby nazwać to rozwiązanie) to, z założenia, instrument lokalnej polityki rodzinnej skierowany do rodzin z dziećmi na utrzymaniu; w zdecydowanej większości przypadków – do rodzin wielodzietnych. Zanim więc podejmiemy prace związane z przygotowaniem Karty, opracowaniem programu działania i jego zasad, powinniśmy wiedzieć, jak liczna jest to zbiorowość w naszej gminie, naszym powiecie czy województwie.

Informacja o liczbie i wielkości rodzin potencjalnie uprawnionych do uzyskania Karty i o warunkach ich życia jest niezbędną informacją wyjściową do przygotowania programu, określenia jego celu i zasad oraz do właściwego oszacowania kierunków wsparcia i możliwości działania samorządu.

Dostępne są już dane Głównego Urzędu Statystycznego o liczbie rodzin, zebrane w trakcie Narodowego Spisu Powszechnego 2011. Wynika z nich, że w Polsce jest obecnie prawie 5,5 mln rodzin z dziećmi w wieku 0–24 pozostającymi na utrzymaniu, w tym ponad 626 tys. z co najmniej z 3 dzieci. Z danych spisowych można uzyskać informację ile i jakiego typu rodzin zamieszkuje na danym obszarze administracyjnym.

Mówiąc o rodzinie, samorządy najczęściej kierują się definicją rodziny zapisaną w art. 3 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 992, z późn. zm.), powiązaną z definicją rodziny zamieszczoną w art. 6 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 r. poz. 182, z późn. zm.). W świetle tych pojęć, rozwiązania zawarte w karcie dużej rodziny kierowane są zarówno do rodziców, jak i do faktycznych opiekunów dzieci, oraz pozostających na ich utrzymaniu dzieci, jeżeli osoby te wspólnie zamieszkują i gospodarują. Ustawa o świadczeniach rodzinnych zawiera także definicję dziecka, zgodnie z którą dziecko oznacza zarówno dziecko własne, dziecko małżonka, dziecko przysposobione oraz dziecko, w sprawie którego toczy się postępowanie o przysposobienie, lub dziecko znajdujące się pod opieką prawną. Ponadto definiuje pojęcie rodziny wielodzietnej, wskazując, iż jest to rodzina wychowująca co najmniej troje dzieci.

Powyższe kryteria to jednak tylko generalne ramy. Ostateczna decyzja o tym, jakie rodziny uzyskają prawo do świadczeń zagwarantowanych w Karcie zależy od samorządu. Należy jednak np. jednoznacznie określić, czy **bierzemy pod uwagę także wielodzietne rodziny niepełne**, czyli matki i ojców samotnie wychowujących dzieci? Czy zamierzamy objąć Kartą także **wielodzietne rodziny zastępcze** (tylko spokrewnione, czy także niespokrewnione)? Czy chcemy skierować ulgi

i preferencje wynikające z KDR również do osób prowadzących **rodzinne domy dziecka** i do ich podopiecznych? Czy może z uprawnień wynikających z KDR korzystać będą też **rodziny z mniejszą niż troje liczbą dzieci**, a może i **rodziny z dzieckiem lub z dziećmi niepełnosprawnymi**?

Według ustawy o świadczeniach rodzinnych, rodzina wielodzietna to rodzina z co najmniej 3 dzieci, co oznacza, że może ich mieć na utrzymaniu pięcioro, ośmioro czy więcej. Ważne, abyśmy wiedzieli, jaka jest w gminie, powiecie czy województwie struktura dużych rodzin wg liczby dzieci na utrzymaniu (ile jest rodzin z 3 dzieci, ile z 4, ile z 5 dzieci itd.). Istotna dla możliwości działania samorządu, dla zakresu wsparcia, jakiego będziemy udzielać rodzinom, jest bowiem także informacja ile jest dzieci w tych rodzinach.

Tu rozwiązaniem wartym uwagi jest **różnicowanie uprawnień** wynikających z KDR dla **rodzin o różnej liczbie dzieci**. Samorządy, które stosują takie progresywne podejście, proponują np. inny zakres wsparcia lub wysokość ulg dla rodzin z 3 dzieci i inny dla rodzin z 4 dzieci.

Są też samorządy, które oferują Karty już dla rodzin z 2 dzieci, uprawniając je jednak do nieco węższego zakresu uprawnień niż otrzymują rodziny wielodzietne.

Są też takie, które przyznają Kartę dopiero dla rodzin z 4 dzieci, ale poprzez inne, szeroko adresowane działania, starają się wspierać także rodziny mniej liczne.

Różnicowanie uprawnień pozwala na bardziej efektywne gospodarowanie zwłaszcza skromnym budżetem samorządu (największą grupą rodzin wielodzietnych są rodziny z trojgiem dzieci, więc wydatki na tę grupę rodzin są zwykle największe). Przede wszystkim jednak, kiedy ważne jest dla nas wyrównywanie szans i integracja wszystkich rodzin wielodzietnych, powinniśmy w większym zakresie wspierać tych, którzy ponoszą wyższe koszty utrzymania dzieci.

Kryterium przydatnym w doprecyzowaniu liczby osób uprawnionych do KDR jest **określenie wieku dzieci, którym przyznawane są uprawnienia**. Także i w tym przypadku decyzja należy do samorządu. Można kierować się kryterium pełnoletniości (18 lat), kryterium ukończenia nauki w szkole (24 lata) lub ukończenia studiów (26 lat). Te dwie granice wieku przewiduje np. ustawa z dnia 20 czerwca 1992 r. o uprawnieniach do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego (Dz. U. z 2012 poz. 1138). Z kolei w ustawie o świadczeniach rodzinnych mamy inne granice wieku, np. w przypadku dzieci niepełnosprawnych mówi się o dziecku w wieku do ukończenia 16 roku życia, legitymują-

Zobacz, jak zrobili to inni: informacje nt. realizowanej w Grodzisku Mazowieckim *Karty Dużej Rodziny 3+* i *Karty Dużej Rodziny 4+*, zawierające uprawnienia rodzin zróżnicowane w zależności od liczby dzieci, dostępne są na stronie internetowej
<http://www.grodzisk.pl/karta-duzej-rodziny.html>

Zobacz, jak zrobili to inni: informacje nt. programu *Szczecin Przyjazny Rodzinie*, zakładającego m.in. wsparcie dla rodzin z 2 i więcej dzieci, dostępne są na stronie internetowej
<http://przyjaznyrodzinie.szczecin.pl>

Zobacz, jak zrobili to inni: informacje o *Krakowskiej Karcie Rodzinnej 4+* i polityce rodzinnej w Krakowie dostępne są na stronie internetowej
<http://kkr.krakow.pl>

cym się orzeczeniem o niepełnosprawności, a w definicji rodziny – o dzieciach na utrzymaniu do 25 roku życia.

Należy też wyraźnie określić, **które uprawnienia przysługiwać będą tylko dzieciom**, a które – co wydaje się optymalnym rozwiązaniem – **także rodzicom i jak długo** będą oni mogli z nich korzystać: czy tylko do osiągnięcia przez dziecko/dzieci określonego wieku, czy też rodzice i opiekunowie zachowają swoje uprawnienia, mimo że dzieci już się nie uczą, czy też usamodzielnili się i rodzina straciła z tego powodu status rodziny wielodzietnej.

Warto też zdecydować czy uprawnienia (ewentualnie – które uprawnienia) będą przysługiwać wyłącznie wtedy, gdy **cała rodzina z nich korzysta**, czy też Karta będzie uprawniać każdego z członków rodziny dysponującej nią **do indywidualnego korzystania z ulg i preferencji**.

Są to ustalenia niezbędne do określenia liczby potencjalnych beneficjentów Karty, a to z kolei jest m.in. zasadniczym warunkiem trafnej oceny kosztów jej realizacji i udzielenia sobie odpowiedzi na pytanie: na ile nas (samorząd) stać?

Z informacji nt. programów KDR już realizowanych przez samorządy wynika, że najczęściej obejmują one w poszczególnych gminach i powiatach około 50%–70% wszystkich osób uprawnionych. Należy jednak oczekiwać – wraz z upływem czasu i coraz bardziej dostępną informacją o Kartach dla dużych rodzin – wzrostu zainteresowania programem i rosnącej liczby deklaracji ze strony chętnych do współpracy partnerów.

KROK CZWARTY: KOMU, CO I KIEDY PRZYSŁUGUJE? JAK ZDEFINIOWAĆ OFERTĘ DLA RODZIN?

Kiedy dysponujemy już informacją o liczbie rodzin i liczbie osób/dzieci, którym przysługiwać będzie Karta (określiliśmy popyt) oraz informacją o potencjale samorządu, jaki może być wykorzystany w realizacji programu KDR (podaż), możemy podjąć próby połączenia tych elementów.

Aby nasze działania były efektywne, aby trafiły w rzeczywiste potrzeby rodzin, konieczna jest jednak jeszcze informacja o ich **oczekiwaniach, preferencjach, propozycjach rozwiązań**. Dlatego bardzo cennym elementem w procesie przygotowania do wdrożenia KDR jest wcześniejsze rozpoznanie sytuacji w tym zakresie.

Aby pozyskać te informacje, warto na pewno omówić proponowane rozwiązania z pracownikami różnych komórek organizacyjnych samorządu (osobami na co dzień zajmującymi się edukacją, kulturą, sportem, pomocą społeczną, zdrowiem itp.). Ich doświadczenie z pracy w lokalnym środowisku i bezpośredniego kontaktu z rodzinami to szansa na trafniejsze zdefiniowanie rozwiązań oferowanych w Karcie.

Można też wykorzystać wyniki wcześniej prowadzonych w skali lokalnej badań dotyczących potrzeb rodzin (jeśli takie prowadzono) i można też właśnie teraz przeprowadzić takie rozpoznanie. Można również zorganizować odrębną debatę o potrzebach rodzin i ich preferencjach, z udziałem zainteresowanych stron.

Warto też wykorzystać informacje i pomysły, które mogą przekazać nam lokalne organizacje społeczne, reprezentujące interesy różnych grup rodzin, różnych środowisk i będące ich rzecznikami.

Lepsze adresowanie planowanych rozwiązań na rzecz rodziny możliwe jest dzięki wykorzystaniu konsultacji społecznych projektu programu. Poddanie go społecznej dyskusji może ułatwić nam sprecyzowanie założeń programu i ostateczne określenie co (jakie uprawnienia), kiedy i komu (jak zdefiniowanej grupie rodzin czy dzieci) chcemy zaoferować.

Ulgi i uprawnienia przysługujące rodzinom w instytucjach samorządowych powinny wcześniej, przed konsultacjami, zostać określone w drodze porozumienia z kierownictwem tych jednostek. Do zdefiniowania nowych, preferencyjnych zasad korzystania z ich usług, niezbędne jest bowiem oszacowanie dotychczasowego stopnia wykorzystania obiektu. Następny krok to sprecyzowanie – właśnie w drodze ustaleń z kierownictwem – zasad udziału danej instytucji w programie KDR: np. określenie jakie preferencje/jak duże ulgi będą przysługiwać, komu będą przyznawane (jak wyżej zaznaczono, nie wszystkie uprawnienia muszą przysługiwać wszystkim posiadaczom Karty), kiedy można będzie z nich korzystał (mogą to być np. tylko wybrane dni lub godziny albo też tylko wybrany rodzaj usług). Na tej podstawie powinna zostać oszacowana spodziewana zmiana popytu na ofertę danej instytucji i idące za tym zmiany finansowe. Podkreślić należy, że wprowadzenie preferencyjnych, bo opartych na ulgach i zniżkach, warunków korzystania z usług instytucji samorządowych nie musi przynieść samorządowi zmniejszenia wpływów z opłat. W sytuacji, gdy umożliwimy rodzinom ograniczenie wydatków na te usługi (szczególnie, gdy są one adresowane do dzieci) możemy spodziewać się wzrostu liczby korzystających i zwiększonego, ekonomicznego wykorzystania oferty danej instytucji. W ostatecznym rachunku niższe ceny biletów mogą zostać zrekomensowane przez wzrost liczby korzystających.

W przypadku instytucji prywatnych deklarujących chęć przystąpienia do programu KDR, zwykle to ich przedstawiciele lub właściciele przedstawiają propozycję uprawnień, jakie chcą przyznać rodzinom. Warto jednak podjąć trud negocjowania tej oferty, szczególnie gdy wydaje się nam ona zbyt skromna, a w przypadkach, gdy może sprawiać wrażenie wręcz symboliczne, powinniśmy rozważyć rezygnację ze współpracy. Po pierwsze, może to być postrzegane jako naruszenie godności rodzin korzystających z Karty, a po drugie, dla żadnej ze stron takie oferty nie są istotne czy opłacalne. Nie jest przecież tak, że to tylko rodziny zyskują na rozwiązaniach Karty. Im bardziej atrakcyjna jest oferta, tym większe są szanse, że także druga strona odniesie widoczne korzyści. Podobnie jak w instytucjach samorządowych zadziała bowiem efekt skali: zmniejszone na skutek ulg zyski można będzie zrekomensować zwiększoną liczbą klientów korzystających z oferty.

KROK PIĄTY: NA ILE NAS STAĆ? OCENA FINANSOWYCH MOŻLIWOŚCI REALIZACJI KARTY

Kiedy oszacujemy już potencjał, jaki samorząd może zaangażować w realizację Karty i wiemy jak duża liczba osób będzie potencjalnie z Karty korzystać, mamy informacje niezbędne do **przygotowania budżetu przedsięwzięcia**.

Taki budżet obejmuje zarówno działania związane z finansowaniem benefitów przyznanych posiadaczom Karty, jak i wydatki na obsługę programu. Precyzuje on zarówno wielkość oraz źródło/źródła finansowania karty i jest niezbędnym elementem w uzasadnieniu zaproponowanych w programie rozwiązań.

Z jakich środków można sfinansować samorządową KDR?

Podstawowym źródłem finansowania samorządowej KDR jest **budżet samorządu**. Zdecydowana większość gmin, które już wdrożyły to rozwiązanie, finansuje je z **własnych dochodów**, przeznaczonych na specjalnie w tym celu przygotowany program wspierania rodzin wielodzietnych (czasem także innych typów rodzin).

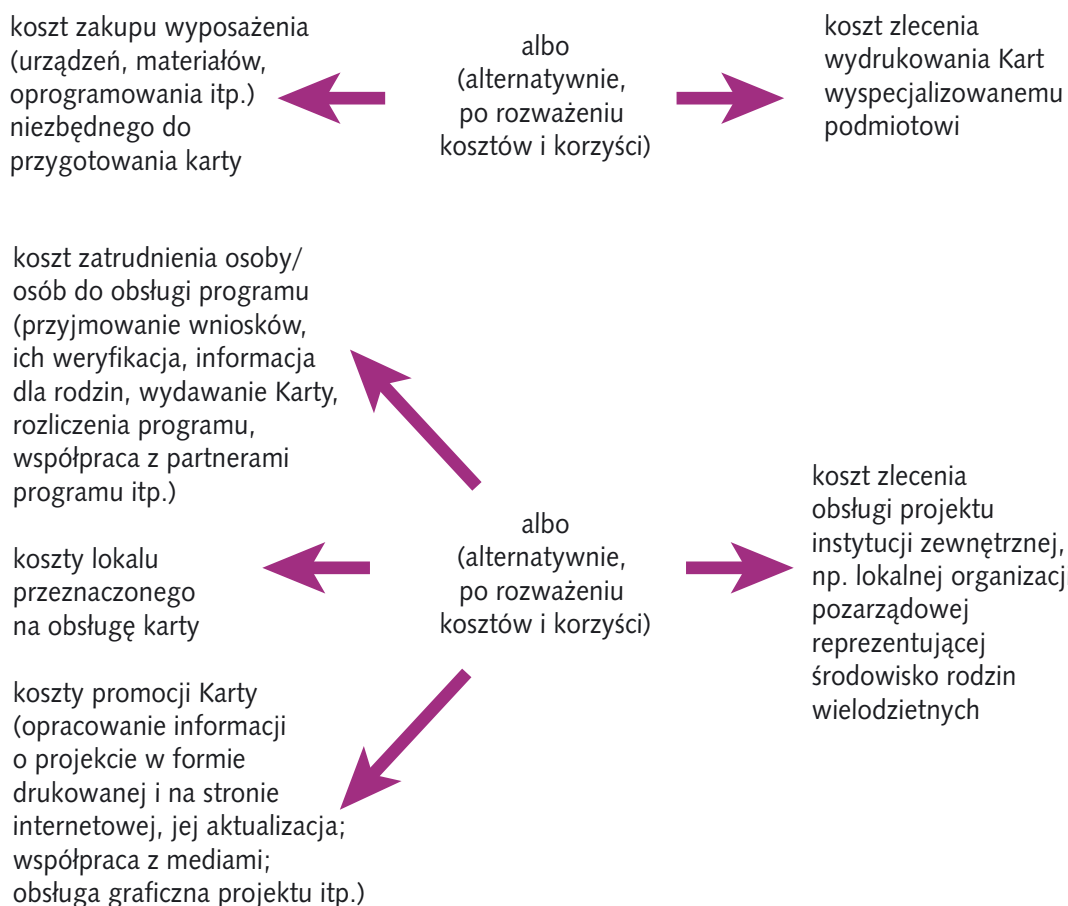
Tylko nieliczne samorządy jako wyłączone źródło finansowania Karty wskazują **środki pozyskane z funduszy unijnych**. Takie podejście od razu określa Kartę jako działanie doraźne, funkcjonujące tylko w okresie dostępności tych pieniędzy.

Środki na finansowanie KDR mogą też pochodzić – jak już wspomniano – z **dotacji celowej** od instytucji zlecającej określone zadanie publiczne (Karty Powiatowe, ale tak mogą funkcjonować też Karty Wojewódzkie). Z dotacji można finansować zadania w całości lub jedynie je dofinansować. Jest to przedmiotem porozumienia zawartego między współpracującymi samorządami.

W przypadku uprawnień gwarantowanych rodzinom w jednostkach budżetowych samorządów, ich koszt można albo wkalkulować w aktualną wielkość ich budżetów (nie zmieniając wielkości ich finansowania przez samorząd), albo też przeznaczyć na ten cel dodatkową pulę środków z samorządu (dotację na pokrycie kosztów przedsięwzięcia). Większości samorządów udaje się w podległych im instytucjach realizować uprawnienia wynikające z Karty bez zwiększania ich finansowania (dzięki zmianom w strukturze ich budżetu, ale też dzięki zwiększeniu popytu).

Uprawnienia dla posiadaczy Kart, oferowane przez partnerów programu z sektora prywatnego, finansowane są w całości przez te podmioty i nie stanowią kosztu programu dla budżetu samorządu.

Koszty obsługi programu KDR wiążą się z koniecznością przygotowania kart z naniesionymi odpowiednimi informacjami i wszystkimi elementami zaplanowanymi w ich projekcie. Tu też mieszczą się koszty związane ze zorganizowaniem procesu wydawania kart beneficjentom. W budżecie należy więc uwzględnić:

Możliwe są różne warianty finansowania obsługi programu KDR. Nie wszystkie zadania samorząd realizujący program musi bowiem wykonywać bezpośrednio sam. Niektóre można zlecić jako zadanie publiczne czy to innym samorządom, czy podmiotom niepublicznym. Jeśli doboru zleceniobiorcy dokonamy np. w drodze konkursu, to mamy zwiększone szanse optymalnego określenia niezbędnych kosztów.

Programy realizowane przez wielu współpracujących partnerów mogą być nie tylko „bogatsze” pod względem oferty, ale i tańsze niż programy pojedynczych samorządów. Niektóre koszty można rozpiąć na wszystkich uczestników programu. I tak np. przy programie, który starostwo lub urząd marszałkowski będzie realizować wspólnie z gminą, możemy wykorzystać jeden blankiet karty do naniesienia danych obydwu współdziałających samorządów, np. awers do nadrukowania wzoru karty powiatowej lub wojewódzkiej, a rewers – karty gminnej. Koszty związane z przygotowaniem i z obsługą programu samorządy mogą podzielić – na podstawie porozumienia – między siebie. Według tej zasady współfinansować można też koszty pozostałe.

**DZIAŁANIA ZINTEGROWANE,
REALIZOWANE WE WSPÓŁPRACY, SĄ
SZANSĄ NA OSZCZĘDNY, ALE
RACJONALNY BUDŻET PROGRAMU KDR.**

Jeśli oszacowany budżet programu okazuje się zbyt wysoki, nawet przy finansowaniu przez współuczestniczące w projekcie samorządy, warto zastanowić się nad możliwością ograniczenia wydatków poprzez zastosowanie ulg progresywnych, uwzględniających liczbę dzieci w rodzinie. Nie jest jednak dobrym rozwiązaniem zmiana zasad udzielania ulg już po wprowadzeniu Karty.

KROK SZÓSTY: JAK WPROWADZIĆ KARTĘ DUŻEJ RODZINY? KOLEJNE DZIAŁANIA I USYTUOWANIE ICH W RAMACH PRAWNYCH

Opisane powyżej kroki w kierunku uchwalenia Karty Dużej Rodziny służą przede wszystkim zgromadzeniu niezbędnych informacji i sformułowaniu założeń takiej uchwały.

Pierwszym etapem prac nad wprowadzeniem samorządowej Karty Dużej Rodziny jest **przygotowanie założeń** jej wprowadzenia, czyli **pierwszej wersji programu**. Inicjatywa przygotowania samorządowego programu KDR może wyjść zarówno z wewnątrz samorządu (np. od kierownictwa urzędu samorządowego: od prezydenta, starosty, wójta, od marszałka województwa, od grupy radnych), jak i spoza jego struktury (np. od posłów czy organizacji pozarządowej). Projekt programu powinien zawierać konkretne cele, kryteria uprawniające do uzyskania karty (tj. zakres podmiotowy), formy i wysokość udzielanego wsparcia (zakres przedmiotowy), opisywać główne zasady organizacyjne, czyli wskazywać realizatorów projektu, administratora/koordynatora projektu, osoby lub komórki organizacyjne odpowiedzialne za jego realizację, generalne zasady/źródła finansowania proponowanych rozwiązań oraz spodziewane rezultaty. Warto materiały ten przygotować dokładnie, dość szczegółowo – tak, aby zapisy były jednoznaczne i nie rodziły wątpliwości interpretacyjnych.

Etap drugi wdrażania Karty to **ocena projektu programu KDR**. Projekt uchwały o przyjęciu do realizacji programu wspierania rodzin przez KDR powinien zostać poddany możliwie szerokim konsultacjom z mieszkańcami oraz ocenie wewnątrz urzędu samorządowego (zwykle odbywa się to w strukturach odpowiedzialnych za sprawy społeczne, finansowe i prawne).

Po naniesieniu zmian wynikających z procesu konsultacji projektu programu na pierwotny projekt dokumentu, przygotowujemy **właściwą wersję Programu KDR**, zawierającą zapisy zaakceptowane na poprzednim etapie prac nad Kartą. Uzupełniamy go o budżet i uzasadnienie oraz o harmonogram prac wdrożeniowych (pamiętajmy o czasie niezbędnym na przeprowadzenie procedury zamówień publicznych, jeśli część prac „technicznych” o wartości powyżej progu zobowiązującego do tej procedury zlecimy firmom zewnętrznym. Przy takich zleceniach pamiętajmy też o zapewnieniu ochrony danych osobowych, którymi dysponujemy.

Tak przygotowany Program KDR jest punktem wyjścia do opracowania uchwały o jego realizacji przez samorząd/samorządy.

Uchwała rady gminy/powiatu lub zarządu województwa o realizacji na terenie samorządu programu KDR podejmowana jest przez te struktury samorządu jako kolejny etap prac, w trybie przewidzianym w ustawach kompetencyjnych.

Także w przypadku, gdy samorząd przystępuje do współrealizacji programu z innymi samorządami, rada gminy/powiatu lub zarząd województwa podejmuje stosowną uchwałę zatwierdzającą warunki współdziałania, akceptując w ten sposób zasady współpracy, w tym zasady współpracy finansowej. Dobrze, jeśli tak nakreślona współpraca łączy się ze wzajemnym honowaniem uprawnień przysługujących posiadaczom Karty na terenie współdziałających samorządów. W takim przypadku – po podpisaniu porozumienia precyzującego zasady współpracy – nasz samorząd może dla swoich rodzin wielodzietnych „wykupić” np. uprawnienia do korzystania

z określonych jednostek organizacyjnych należących do innego partnera (ustalamy w porozumieniu, że będziemy np. refundować koszty korzystania przez swoich mieszkańców z obiektów należących do innego samorządu. To samo dotyczy współpracy gmin, powiatów i województw).

Uprawnienia samorządu gminnego do przygotowania takiej uchwały określone są przede wszystkim w art. 18 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594 z późn. zm.). Samorząd powiatowy i wojewódzki odpowiednią delegację znajdą w analogicznych ustawach określających ich zadania i kompetencje. Uzasadnienie do uchwalenia ustawy o realizacji samorządowego programu działań na rzecz rodzin można znaleźć także w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 r. poz. 182 z późn. zm.)

Treść uchwały powinna być zwięzła i klarowna. Natomiast szczegółowe ustalenia powinny być zapisane w załącznikach do uchwały, w tym w regulaminie realizacji programu KDR.

W uchwale niezbędne jest:

- wskazanie przepisów wyższego rzędu (odpowiedniej ustawy) dających samorządowi określonego szczebla prawo do podjęcia działań z obszaru lokalnej polityki prorodzinnej, wspierających duże rodziny,
- OPCJONALNIE: wskazanie na przepisy prawa lokalnego, z których wynika podjęcie przez samorząd problemu wspierania rodzin wielodzietnych (np. powołanie na konkretny program czy lokalną strategię),
- wskazanie samorządu lub samorządów realizujących program,
- w przypadku porozumienia między samorządami – wskazanie łączących je relacji (np. czy jest to partnerstwo, czy zlecenie),
- określenie celu (celów), jaki będzie realizowany dzięki wprowadzeniu samorządowej Karty Dużych Rodzin,
- wskazanie beneficjentów programu,
- wskazanie dokumentów wykonawczych do uchwały, precyzujących warunki i zasady realizacji uchwały,
- wskazanie realizatora programu (osoby, np. starosty danego powiatu lub jednostki samorządu, np. ROPS-u, odpowiedzialnej za realizację i koordynację programu KDR),
- określenie źródeł finansowania programu,
- określenie terminu wejścia uchwały w życie.

Powyższy zakres informacji to minimum, jakie należy zawrzeć w uchwale. Niezbędne jest natomiast przygotowanie uzasadnienia dla wprowadzenia programu KDR, w tym informacji o przesłankach wprowadzenia programu, o spodziewanych rezultatach, ale i o niezbędnych kosztach przedsięwzięciach.

W zarządzeniach, stanowiących załączniki do uchwały, powinny znaleźć się:

- kryteria kwalifikowania rodzin uprawnionych do wystąpienia z wnioskiem o przyznanie karty (typy rodzin, wiek dzieci, inne warunki przyznania karty),
- formy przysługującego wsparcia (wystarczy ogólne sformułowanie określające rodzaj i obszar korzystania z benefitów),
- graficzny wzór karty lub kart (awers i rewers),
- wzory dokumentów związanych z przyznaniem karty (np. wniosku o wydanie karty, formularza potwierdzającego spełnianie kryteriów przyznania karty, identyfikatora udziału w programie KDR dla partnerów komercyjnych),

- regulamin opisujący zasady przyznawania, wydawania i korzystania z Karty oraz zasady przystępowania do programu na zasadzie partnerstwa,
- wzór porozumienia z partnerami projektu.

W przypadku programu KDR opartego na dotowaniu samorządów niższego szczebla, oprócz wyżej opisanej procedury, koniecznym załącznikiem do uchwały jest **porozumienie o współpracy, podpisanie między samorządami**. Jak już wspomniano, podpisanie takiego porozumienia musi być poprzedzone przyjęciem przez samorząd stosownej uchwały o przystąpieniu do realizacji Karty na swoim terenie. W porozumieniu określamy szczegółowo cel, formy i zasady współpracy, zakres praw i obowiązków każdego z samorządów.

Z uwagi na duże prawdopodobieństwo zmian, wykaz partnerów projektu z sektora prywatnego czy pozarządowego i oferowanych przez nich rodzinom uprawnień korzystniej jest zawrzeć np. na stronie internetowej projektu i na bieżąco aktualizować.

Po podpisaniu uchwały i przygotowaniu stosownych, wynikających z jej treści zarządzeń, przystępujemy do realizacji programu.

KROK SIÓDMY: REALIZACJA PROGRAMU

Jak zaznaczono wyżej, **wdrażanie Programu i jego koordynowanie** może zostać powierzone wytypowanej, wskazanej w uchwale, komórce organizacyjnej samorządu.

Najczęściej program lokowany jest w ośrodkach związanych z pomocą społeczną. Nie jest to jednak dobre rozwiązanie. Może być ono postrzegane jako stygmatyzujące rodzinę i część uprawnionych do Karty z tego powodu z niej nie skorzysta. Korzystniejsze jest **ulkowanie koordynacji programu** w komórkach odpowiedzialnych za inny obszar działań samorządu (zależnie od struktury organizacyjnej urzędu) lub w jednostce odpowiedzialnej za politykę społeczną w ogóle. W przypadku karty o zasięgu wojewódzkim może to być np. regionalny ośrodek polityki społecznej.

Zadania związane z obsługą Karty, w całości lub w części, można jako zadanie zlecone powierzyć organizacji pozarządowej wyłonionej w trybie przewidzianym dla takich zleceń. Podstawą prawną jest tu ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 z późn. zm.). Zasady powierzenia organizacji pozarządowej obsługi KDR określić powinniśmy w umowie zawartej z tą organizacją, powierzając jej wykonanie zadań publicznych, za którymi przekazujemy środki niezbędne do ich realizacji.

Przy zleceniach musimy zwrócić uwagę na obowiązek **zapewnienia ochrony danych osobowych**, jakimi dysponujemy!

Do uruchomienia programu KDR niezbędne jest **wprowadzenie zmian w prawie miejscowym**, które określa zasady korzystania z ulg i zwolnień z opłat oraz preferencji w dostępie do oferty jednostek samorządowych, jak również przygotowanie nowych regulaminów korzystania z obiektów samorządowych.

Na podstawie **porozumień zawieranych z podmiotami prywatnymi i pozarządowymi** włączamy ich ofertę do programu KDR. Podkreślmy jeszcze raz: programy KDR powin-

ny mieć charakter otwarty dla potencjalnych, nowych partnerów. To warunek ich rozwoju jakościowego i skuteczności oddziaływania.

Bardzo potrzebna jest informacja o projekcie w środowisku lokalnym. Warto więc **przygotować i aktualizować na bieżąco stronę internetową** programu, umożliwiającą zainteresowanym łatwy dostęp do wszystkich dokumentów związanych z programem (co najmniej: programu z wyróżnieniem kryteriów uprawniających do uzyskania karty, uchwały wprowadzającej go w życie, zarządzeń uszczegóławiających zapisy uchwały, regulaminów, aktualnego wykazu partnerów i ich oferty, wzorów dokumentów, opisów procedur ubiegania się o kartę oraz informacji kontaktowych do realizatora programu).

Na stronie tej można umieścić także wyniki ewaluacji programu, opinie i wnioski uczestników programu (spróbujmy umożliwić rodzinom zabieranie głosu w tej sprawie w formie interaktywnej: komentowanie czy udział w badaniu opinii z wykorzystaniem elektronicznych formularzy). Strona może też być forum konsultacji propozycji zmian w programie karty, jeśli takowe chcielibyśmy wprowadzić. Jeśli zdecydujemy się wyróżnić partnerów Karty, to strona programu jest doskonałym narzędziem do spopularyzowania tego faktu i promowania nagrodzonych działań.

Poza funkcją informacyjną, strona internetowa programu może być doskonałym narzędziem promowania programu i działań samorządu w całym obszarze lokalnej polityki rodzinnej. Może warto więc poszerzyć jej zawartość o informacje dotyczące innych działań samorządu na rzecz rodzin czy doniesienia o lokalnych inicjatywach kierowanych do rodzin.

Realizacja programu KDR powinna być **monitorowana. Powinna też podlegać okresowej ocenie**. To niezbędne warunki jego efektywności. Nie należy przy tym ograniczać oceny programu do rezultatów finansowych. Ewaluacja powinna być prowadzona **w odniesieniu do wszystkich wstępnie określonych przez samorząd celów**.

Miernikami efektywności mogą być informacje o odsetku rodzin wielodzietnych korzystających z programu. W tym celu, w przypadku kart prowadzonych wspólnie przez kilka samorządów, należy ustalić i konsekwentnie stosować spójne zasady ewidencjonowania (numerowania) wydawanych kart.

Dla oceny trafności pierwotnej oferty warto poddać ocenie zakres korzystania z proponowanych rodzinom ulg i preferencji. W przypadku partnerów komercyjnych, ich ocenie może posłużyć liczba klientów posiadających Karty. Tu też można wprowadzić badanie zadowolenia rodzin z oferty poszczególnych partnerów.

Zmiany w zakresie i wysokości ulg przewidzianych w programie powinniśmy podejmować dopiero wtedy, gdy mamy już wyniki ewaluacji. Dobrze byłoby, aby stałym jej elementem było badanie bieżących potrzeb użytkowników Karty, ich oczekiwań. Wtedy będziemy mieć większą pewność zarówno zaoferowania odpowiedniej dla nich pomocy, ale i tego, że rodziny po tę pomoc rzeczywiście sięgną.

I na koniec, pamiętajmy: o kontynuacji lub zaprzestaniu realizacji programu KDR powinny decydować właśnie uzyskane rezultaty.

JEŚLI KARTA MA BYĆ SKUTECZNYM INSTRUMENTEM LOKALNEJ POLITYKI RODZINNEJ,
TO MUSI BYĆ ROZWIĄZANIEM DAJĄCYM RODZINOM POCZUCIE BEZPIECZEŃSTWA
POPRAZ STABILNOŚĆ PRYZNANYCH IM UPRAWNIENI.

JAK WPROWADZIĆ KARTĘ DUŻEJ RODZINY?

PODSTAWOWE DZIAŁANIA I REZULTATY

